

לוח 4: האטלנטי הספרדי — מגלות לתשתית

"רשתות של משפחה ואמונה"

זמן רב לפני 1776, יהודים ספרדים כבר הקימו רשתות שקשרו בין אירופה, צפון אפריקה, העולם העות'מאני, הקריביים, ברזיל, לונדון וצפון אמריקה. ההיסטוריה שלהם שופכת אור על האופן שבו מסחר, תקשורת ואמון פועלים בעולם האטלנטי של העת החדשה המוקדמת. הביטוי "מגלות לתשתית" לוכד אמת היסטורית מרכזית: הפיזור המאולץ של היהודים הספרדים בעקבות גירוש ספרד ב-1492 והמרות הדת הכפויות בפורטוגל ב-1497 לא שם קץ לחיים הספרדיים. אדרבה, הוא יצר תפוצה רחבת היקף שחבריה הפכו למתווכים חיוניים במסחר, במידע ובהגירה. עד המאה השמונה-עשרה, רשתות אלו הפכו לחלק מהתשתית החומרית והיחסית שקיימה אימפריות, כלכלות ובסופו של דבר, מהפכות.

התפוצה הספרדית צמחה מתוך טראומה אך הצמיחה קהילות בעלות כושר הסתגלות יוצא דופן. יהודים מגורשים וצאצאיהם התיישבו ברחבי העולם האטלנטי והים-תיכוני, באמסטרדם, לונדון, ליבורנו, הקריביים וברזיל, והפכו לסוחרים, מתווכים, מתרגמים ומומחים טכניים. ערכם נבע במידה רבה מיכולתם לפעול מעבר לגבולות של שפה, דת ואימפריה. בעולם שבו מסחר ארוך טווח היה תלוי במערכות יחסים ולא באכיפה מוסדית, הסוחרים הספרדים תפסו עמדה ייחודית. ההצלחה המסחרית הספרדית לא נשענה רק על סולידריות אתנית, אלא על אמון, מוניטין ובניית קשרים אמינים מעבר למרחקים והבדלים תרבותיים. קשרי משפחה ושפה היו חיוניים לשמירה על רשתות אלו. עסקאות מסחריות ניהלו באמצעות קשרי משפחה מורחבים, מחויבויות קהילתיות משותפות ומכתבים שנישאו מעבר לאוקיינוסים. אכיפה משפטית הייתה קשה בין סמכויות שיפוט אימפריאליות שונות, ולכן האמון הפך שמשמעותו מילתו של אדם היא חוזה)) *A palavra é contrato* לצורה של תשתית בפני עצמה. הביטוי של הלוח מבטא במדויק את הלוגיקה המבצעית של מערכת זו.

רשתות אלו הגיעו לצפון אמריקה הקולוניאלית באמצע המאה השבע-עשרה. הגעתם של פליטים ספרדים לניו אמסטרדם ב-1654 סימנה רגע מכונן בהיסטוריה של החיים היהודיים במה שהפך לארצות הברית. הקהילות היהודיות המוקדמות ביותר בצפון אמריקה הבריטית היו קשורות עמוקות למסחר האטלנטי ועוצבו על ידי הגירה מסביבות הולנדיות, בריטיות, איבריות וקריביות. ניופורט, רוד איילנד, מציעה את אחת הדוגמאות הברורות ביותר לבולטות המסחרית הספרדית בתקופה הקולוניאלית. אהרון לופז (1731-1782) צמח להיות אחד הסוחרים המצליחים ביותר בצפון אמריקה הבריטית, כאשר פעילותו קושרת בין ניופורט לקריביים, לאירופה ולנמלים קולוניאליים אחרים. עם זאת, בולטותו המסחרית לא תורגמה להכלה אזרחית מלאה. בשנת 1762 נשללה מלופז האזרחות ברוד איילנד בנימוק שהוא יהודי ולפיכך אינו זכאי לכך תחת המסגרת הנוצרית הרווחת של חברות פוליטית. המקרה שלו חושף את המתח המרכזי של החיים הספרדיים באמריקה הקולוניאלית: תועלת כלכלית לא

הבטיחה שייכות פוליטית. יעקב רודריגז ריברה (1717-1789), דמות נוספת מניופורט, הכניס את ייצור נרות הקפּרְמָצְטִי (שמן ראשתן) למושבות, ובכך קשר את התעשייה המקומית למסחר האטלנטי הרחב יותר והוכיח כי התרומה הספרדית המשיכה לייצור וחדשנות כמו גם למסחר.

הבחנת הלוח לפיה מהפכות דורשות אשראי, צבאות דורשים אספקה ודיפלומטיה דורשת תקשורת, מתארת במדויק את היסודות החומריים של שינוי פוליטי. תמורה פוליטית אינה מתקיימת מכוח אידיאלים בלבד; היא תלויה בסוחרים, נתיבי שיט, מלווים, ספקים, מתרגמים וכתבים. הרשתות הספרדיות האטלנטיות לא היו הגורם היחיד להצלחה המהפכנית, אך הן היוו חלק מהעולם המסחרי הרחב יותר שהפך את השינוי הפוליטי לאפשרי מבחינה משמעותית של רשתות של משפחה ואמונה) לוכד את המשמעות) *Redes de famiya i fe* לוגיסטית. הביטוי בלדינו העמוקה יותר של האטלנטי הספרדי. רשתות אלו שימרו את הזהות הקהילתית תוך אפשרות ניידות וחליפין, כשהן מחברות בין גלות להזדמנות, בין עקירה לחוסן, ובין אמון פרטי לחיים הכלכליים הציבוריים. זמן רב לפני 1776, סוחרים ומשפחות ספרדיות יצרו מערכות של תקשורת, אשראי ומסחר שחצו אוקיינוסים, והוכיחו כי תשתית אינה נבנית רק מכבישים, נמלים וסחורות, אלא מזיכרון, שפה, קרבה ואמון.